

Палітра обдарованості

“Дати дітям радість праці,
радість успіху в навчанні,
пробудити в їхніх серцях почуття гордості,
власної гідності – це перша заповідь
виховання”.

В.Сухомлинський.

Сьогодні перед професійно-технічними навчальними закладами постає завдання виховання особистості, спроможної творчо мислити, вільно орієнтуватися у реаліях сучасного життя, вибудовуючи власну поведінку на соціально важливих засадах. Його розв’язання – складний, неоднозначний процес. Поряд із стихійними чинниками, зумовленими особливостями політичного, економічного та духовного розвитку українського суспільства, учень підпадає під спеціально організований вплив, спрямований на засвоєння ним моральних норм і правил, вироблення таких якостей, як патріотизм, національна гідність, толерантність, любов до праці, дисциплінованість, відповідальність, милосердя тощо. Слід пам’ятати, що виховання в професійно-технічному навчальному закладі не розпочинається, а продовжується.

Одним із напрямків навчально-виховного процесу є робота з обдарованою молоддю, яка спрямована на виконання *Державної програми роботи з обдарованою молоддю на 2006 – 2010 роки*.

Відомий філософ Гегель писав: “Людина повинна насамперед виконати себе”. Це означає – реалізувати себе, свою унікальну індивідуальність, своє уявлення про природу, суспільство, людину. Потреба в самореалізації, особливо яскраво відчутна *обдарованими* - це основа їх духовних потреб. Людина, яка не зуміла реалізувати себе, завжди відчуває глибоку внутрішню незадоволеність життям, якою б зовні успішною вона не була.

Що являє собою сам феномен *обдарованості*? Є різні *типи* обдарованості: **інтелектуальна, технічна, художня, соціальна, спортивна тощо**. Кожний із цих типів так званої спеціальної обдарованості, в свою чергу, поділяється на види. У терміна “здібності” – свої синоніми “узагальнені вміння”, “можливості”, “потенції”, “рівень розвитку” і т.ін.

Обдарований чи талановитий? Багато дослідників “навантажують” термін “талановитий” спеціальним значенням, саме той, хто має дуже високий ступінь здібностей до якої-небудь спеціальної діяльності (музичної, художньої, літературної, технічної, спортивної), причому ці здібності вже значною мірою встигли реалізуватися в конкретних суспільно значущих справах. Крім того, в цей термін звичайно вкладаються ще дві ознаки: наявність виявленого творчого елемента і домінування природжених якостей.

При спільному вживанні терміни “обдарований” і “талановитий” виступають як *рід і вид*. *Будь-яка талановита дитина (взагалі людина) є разом з тим обдарованою, але не кожному обдаровану дитину можна назвати талановитою*. Деяким обдарованим дітям ще треба досягти рівня талановитості, і не всім, на жаль, це вдається.

Всі вищезгадані типи і види обдарованості не ізольовані один від одного. Тут можна виділити щонайменше два типи зв’язків. Людина може мати одну якусь спеціальну здібність, а може бути обдарованою цілою групою споріднених (наприклад, художніх або спортивних). Разом з тим усі типи обдарованості обов’язково передбачають певний рівень розвитку розумових здібностей. І чим він вищий, тим, за інших рівних умов, плідотною та одухотвореною виявиться діяльність у тій чи іншій сфері. Щодо технічної та загальної обдарованості, деяких видів художньої обдарованості це очевидно. По-іншому в тих видах діяльності, де вирішальну роль відіграють фізичні й психофізіологічні якості індивіда (спорт, хореографія, живопис, деякі види технічної майстерності). І в цих видах діяльності досягти особливо видатних результатів можливо лише при досить високому розвитку розумових здібностей.

Є факти як *раннього* так і *пізнього* прояву обдарованості. Психологи вивчили життєвий шлях 400 знаменитих людей. Виявилось, що 60 % з них мали в школі серйозні проблеми щодо

приспосовування до її умов. У дитинстві маючи репутацію бездарного учня зі слабкою шкільною успішністю завдання педагога ПТНЗ **не навішувати даний ярлик, а сприйняти кожного як особистість**. Бо попередня педагогічна запущеність, пов'язана з лінощами самого учня, відсутність у нього належної дисципліни, почуття відповідальності, можуть загальмувати пробудження здібностей у тих, хто в дитинстві мав певну відсталість. Проголосивши людину найвищою цінністю, ми стали на шлях утілення гуманістичних ідей у педагогічну теорію та практику. Тому навчання в сучасному ПТНЗ має забезпечувати оптимальні передумови для самореалізації учня, розвиток всіх закладених у нього природних задатків, його здатність до свободи, відповідальності та творчості.

Розвиток творчих здібностей має органічно доповнювати *навчальний* процес. Навчальна діяльність учнів ПТНЗ створює сприятливі умови для переходу до вищих рівнів абстрактного та узагальнюючого мислення. Мислення стає більш системним, розвивається потреба в теоретичному обґрунтуванні явищ дійсності. Характерною особливістю пізнавальних функцій та інтелекту в період юності стає яскраво виражена схильність до теоретизування, творення абстрактних моделей, захоплення філософськими міркуваннями тощо.

Творча особистість... Усього лише два слова, але вони містять у собі глибокий зміст. Це людина, яка у змозі реалізувати свої індивідуальні потреби та можливості, має нетрадиційне самостійне мислення, багатий духовний світ, уміє пізнавати, бачити навколишнє оточення, створює щось нове, неповторне. У контексті цього важливо пам'ятати пораду видатного українського педагога В.Сухомлинського: “Людина з дитинства повинна пізнавати іншу людину – **її думки, почуття, найтонші та найскладніші порухи душі, прагнення, поривання...**” Як важливо педагогу розпізнати кожну особистість, допомогти конкретному вихованцю оволодіти **майстерністю складання проекту свого життєвого шляху**, отже для цього потрібно опанувати та реалізовувати на практиці педагогічну діагностику, яка передбачає вивчення й ідентифікацію індивідуальності кожної особистості, проведення педагогічного спостереження, бесід, анкетування, тестування з метою встановлення добору особистісних якостей, стилю поведінки, пояснити їх мотиви, прагнення аби передбачити життєвий шлях у майбутньому. Педагогічна діагностика спрямовується на встановлення *гуманної взаємодії педагога й учня*. Формуються нові виховні ідеали, що спрямовані у нинішньому освітньому просторі на те, щоб вести учня, створювати ситуації, в яких він зможе самореалізуватися, виявити свою активність.

Не виходячи за поріг ПТНЗ, гуртожитку, наші вихованці мають змогу навчатися, розвиватися в гуртках, секціях, молодіжних творчих майстернях різного профілю, *це є одним з шляхів* для самореалізації. Результат цієї діяльності учнів - численні виставки, концерти, свята, участь у змаганнях тощо.

Проте залишається ряд проблем:

- створення максимально сприятливих умов для інтелектуального, морального і фізичного розвитку здібних учнів в системі ПТНЗ;
- визначення чітких стратегій, принципів, етапів, науково-методичних засад роботи з обдарованими дітьми;
- об'єднання зусиль ПТНЗ області, сім'ї, наукових, культурно-освітніх закладів, різних громадських організацій для створення оптимальних умов творчої реалізації здібностей обдарованої молоді тощо.

Вирішення цих завдань вимагає не епізодичних, часткових заходів, а **системності** в організації виховного процесу з орієнтацією на найбільш повне і всебічне розкриття обдарованостей та здібностей кожної дитини.

відділ виховних технологій НМЦ ПТО Т.П.Головешкіна